

CAM-sector breed

Leidraad infectiepreventie Covid-19

**Als gewerkt wordt in de praktijk buiten of binnen 1,5 meter afstand,
met of zonder aanraking van de cliënt**

Datum: 7-5-2020

Auteurs:

Namens KAB - Koepel Alternatieve Behandelingen: Marja van der Schilt

Namens FLICZ - Federatie Leefstijl, Integrale en Complementaire zorg: Jos Becker Hoff

Namens NIBIG - Nederlands Instituut voor Belangenbehartiging Integrale Gezondheidszorg
Jennie Verbeek

Namens RBCZ - Register Beroepsbeoefenaren Complementaire Zorg:
Boudewijn Gelaudie en Willemieke van Kooten

Versie: 2.0

1 Inleiding

De leidraad infectiepreventie Covid-19 is tot stand gekomen naar aanleiding van het beleid dat de Nederlandse overheid voert om de Corona pandemie te beheersen. Een van de maatregelen is een verbod voor alle alternatieve of complementaire en integrale zorg tot 10 mei 2020, die niet kan worden gegeven met in achtname van de 1,5 meter afstand. Deze leidraad biedt een handvat voor heropening van praktijken in de integrale en complementaire zorg en hoe te handelen binnen de 1,5-meter-samenleving. Een aantal partijen, FLICZ, RBCZ, KAB en NIBIG, hebben gezamenlijk initiatief genomen om één protocol voor de CAM-sector op te stellen, overigens in samenspraak met een groot aantal beroepsgroepen, zie ook bijlage 6.

Dit behandelprotocol is voor het behandelen van *Corona negatieve cliënten*. Zij zijn dus in principe vrij van Corona-achtige verschijnselen of hebben Corona gehad én zijn niet meer besmettelijk. Dit laatste is niet eenduidig maar op het moment wordt uitgegaan van een periode van 2 weken na de laatste ziekteverschijnselen.

De CAM-sector heeft te maken met verschillende soorten beroepsbeoefenaars die niet allemaal op dezelfde manier hun praktijk weer kunnen openen. Waar staat “indien van toepassing” dient men derhalve zelf te bepalen of dit van toepassing is. Het behandelen van cliënten op afstand, niet zijnde in de praktijkruimte, kan onder de normale regels doorgaan. Er wordt in deze leidraad rekening gehouden met verschillende groepen beroepsbeoefenaars, t.w.

- De behandelaar die de cliënt, die wel naar de praktijk komt, niet hoeft aan te raken en de 1,5 meter afstand kan bewaren;
- De behandelaar die de cliënt fysiek aanraakt om zijn/haar beroep uit te oefenen, al dan niet met gebruikmaking van materialen;
- De behandelaar die de cliënt thuis behandelt.

Deze leidraad is een uitgangspunt, het is niet statisch maar kan aan verandering onderhevig zijn naar aanleiding van:

- verandering in eisen van VWS of het RIVM;
- input vanuit therapeuten of beroepsorganisaties;
- input vanuit gehouden evaluaties via cliënten.

Let daarom op de datum van het document.

Tevens wordt benadrukt dat zowel therapeut/behandelaar als cliënt worden geacht het gezonde verstand te blijven gebruiken.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2	Communicatie van het behandelprotocol	4
3	Voorafgaand aan de behandeling	5
3.1	Inrichting van de ruimtes	5
3.2	Het maken van de afspraak	6
4	Tijdens de afspraak	7
4.1	Het consult	7
4.2	Het aanraken	7
4.3	Kinderen van 0 – 12 jaar	7
4.4	Beschermende middelen (PBM)	8
5	Na afloop	9
5.1	Tussen de afspraken	9
5.2	Eind van de dag	9
	Bijlage 1, Triage cliënt	10
	Bijlage 2, Voorbeeld brief aan de cliënt	12
	Bijlage 3, Voor in de praktijkruimtes	13
	Bijlage 4, Reinigen en desinfecteren	15
	Bijlage 5, Voorbeeld Checklist Schoonmaak	16
	Bijlage 6, Meewerkende branche- en beroepsorganisaties	17

2 Communicatie van het behandelprotocol

Het is belangrijk om de cliënten vooraf op de hoogte te brengen van de regels die in dit behandelprotocol zijn opgesteld ter bescherming van zowel de cliënt als de behandelaar. Deze regels zullen gerespecteerd moeten worden door zowel behandelaar als cliënt.

De communicatie zal worden gedaan op:

- De website van de behandelaar, eventueel op sociale media;
- Het behandelprotocol zal in verkorte vorm worden gecommuniceerd aan de cliënten door deze bijvoorbeeld mee te sturen bij de bevestiging van de afspraak, zie bijlage 2;
- Tevens zullen de belangrijkste regels als een soort checklist worden opgehangen bij de ingang, de kapstok of in de wachtruimte en/of kleedruimte, zie bijlage 3.

Neem als therapeut extra de tijd om vragen van je cliënten te beantwoorden en eventuele angsten weg te nemen. Leg de cliënt uit welke behandeling op dit moment mogelijk is en welke gevolgen en risico's daaraan verbonden zijn. Neem de cliënt mee in de gemaakte afweging. Daarmee stel je de cliënt in staat zelf een beslissing te nemen en dus ook zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen. De informatieverstrekking is ook van belang ter beperking van het risico op klachten en claims: de cliënt weet wat hij/zij wel en niet kan verwachten en welke risico's hij/zij loopt. Leg dit overleg met de cliënt, de afwegingen en gemaakte afspraken vast in het dossier!

3 Voorafgaand aan de behandeling

3.1 Inrichting van de ruimtes

Wachtruimtes

- De cliënt komt zoveel mogelijk alleen, er blijft bij voorkeur niemand in de wachtruimte tijdens een behandeling. Mensen die niet alleen kunnen komen (bijv. jonge kinderen) mogen een begeleider meenemen.
- De cliënt komt vlak voor de afspraak pas binnen en hoeft dus niet te wachten.
- Zorg dat mensen 1,5 meter afstand kunnen houden tot elkaar.
- Plaats een open, of met de voet te bedienen, afvalbak met zak in de wachtruimte.
- Eventuele koffiemachine en/of tapwatervoorziening voor de cliënt is buiten gebruik.
- De therapeut is reeds beschikbaar als de cliënt binnenkomt. Plan afspraken dus (extra) ruim.
- Er kan worden gekozen voor een actief deurbeleid, waarbij de praktijk niet zonder meer toegankelijk is maar men wordt binnengelaten. Dit vermindert ook het aantal contactpunten.

Toilet

- Het toilet wordt bij voorkeur niet gebruikt. Zorg dat de cliënt hiervan op de hoogte is.
- Indien noodzakelijk voor therapie of cliënt kan het toilet open blijven.
  - Maak het toilet na elke cliënt schoon (zie paragraaf 5.1 en bijlage 4);
  - Plaats een open, of met de voet te bedienen, afvalbak met zak in het toilet.
  - Zorg dat de cliënt zijn handen kan wassen met zeep;
  - Zorg voor papieren handdoekjes.

Praktijkruimte

- Verwijder alles wat niet nodig is voor de behandeling uit de praktijkruimte.
- Plaats een met de voet te bedienen, afvalbak met zak in de praktijkruimte.
- Pas je inrichting aan zodat voldoende distantie gewaarborgd blijft, ook in de wachtruimte.
- Tussen de behandelingen door, dient voldoende tijd te worden ingeruimd om alle ruimtes waar de cliënt is geweest te reinigen en de ruimte eventueel te laten luchten.

Indien van toepassing:

- Bij het aanwezig zijn van een balie:
  - Haal alles wat niet nodig is van de balie;
  - Houd 1,5 meter afstand door bijv. een lijn te trekken op de vloer voor de balie;
  - Zet evt. een plexiglazen scherm op de balie.
- Een massagebank, behandelstoel of dergelijk is voorzien van:
  - Hoes (al dan niet van papier);
  - Face-cover (wegwerp);
  - Handdoek(en);
  - Ingeval van een behandeling met huid op huid contact mag cliënten worden gevraagd om een eigen hoeslaken en 2 handdoeken mee te nemen naar de praktijk.
- Er kan eventueel een plexiglazenscherm tussen cliënt en behandelaar worden geplaatst. Dit ter beoordeling van de behandelaar o.b.v. inrichting van de praktijkruimte.

- In de behandelruimte zijn twee gesloten bakken/zakken aanwezig waarin de gebruikte materialen gedaan worden, na elke behandeling. Er is onderscheid in materialen:
  - Materialen die weggegooid worden;
  - Materialen die gewassen dienen te worden.
- Bij gebruik van extra materiaal:
  - Gebruik pompflesjes die je met de onderarm bedient;
  - Gebruik zoveel mogelijk wegwerpmateriaal;
  - Na elk gebruik goed reinigen (zie bijlage 4 Reinigen en desinfecteren).

3.2 Het maken van de afspraak

Tijdens het maken van de afspraak met de cliënt, vindt een telefonische of schriftelijke triage plaats. Zie bijlage 1 en het stroomschema.

De cliënt wordt op dat moment tevens op de hoogte gebracht van de aangescherpte huishoudelijke regels zoals die in de praktijk gelden. Zie bijlage 2.

4 Tijdens de afspraak

4.1 Het consult

- Cliënten blijven alsnog thuis indien zijzelf of een van hun huisgenoten symptomen hebben van Corona zoals aangegeven in bijlage 1.
  - Om te voorkomen dat cliënten uit financiële overweging toch willen komen, gaat de behandelaar soepel om met zijn/haar afzeg-beleid. Er worden geen kosten in rekening gebracht als een cliënt last-minute afzegt.
- Behandelaar ontvangt geen cliënten als hij/zij zelf of een van de huisgenoten van behandelaar symptomen heeft van Corona zoals aangegeven in bijlage 1;
  - Verwijs de cliënt in geval van nood door naar een collega;
  - Verzet de afspraak naar een latere datum;
  - Behandelaar staakt zijn/haar werkzaamheden tot 14 dagen na de laatste dag van de symptomen.
- Volg de aanbevelingen van het RIVM op.
  - Groet elkaar zonder aanraken (geen handen-geven);
  - Niezen of hoesten doe je in een papieren zakdoekje, dat je meteen wegwerpt in een prullenbak. Als dat niet mogelijk is, dan niezen of hoesten in je elleboog;
  - Na niezen of hoesten handen wassen met zeep of desinfectiegel.
- Bij gesprekken 1,5 m afstand houden.
- Betalen met pin (zoveel mogelijk contactloos) of bankoverschrijving (Tikkie);

4.2 Het aanraken

- Spreek zo min mogelijk tijdens huid-op-huidcontact en fysieke onderzoeken. Dit vermindert de kans op besmetting.
- Behandel, indien mogelijk, zo ver mogelijk bij het gezicht van de cliënt vandaan.

4.3 Kinderen van 0 – 12 jaar

Conform het protocol van het RIVM omtrent kinderopvang, stelt de CAM-sector:

- Tussen therapeut en kind is het handhaven van 1,5 m niet altijd te handhaven; tussen de ouder en de therapeut wel. Doe dit ook bij behandeling in de thuissituatie;
- Bij behandeling in de thuissituatie is er in beginsel, naast de patiënt, niemand in de ruimte aanwezig.
- Er komt slechts een ouder/verzorger met het kind mee.
- Triagevragen worden zowel aan kind als ouder gesteld. Heeft een van beide klachten, kan de behandeling niet doorgaan.
- Bedenk hoe de overdracht van het kleine kind veilig kan gebeuren indien dit noodzakelijk is:
  - Kind in de Maxi-Cosi of op een speelkleed neerzetten.
- De emotionele veiligheid van het kind dient bovenal te worden gewaarborgd.

4.4 Beschermende middelen (PBM)

Indien de 1,5 meter gewaarborgd kan worden zijn geen verdere beschermende middelen noodzakelijk.

Conform de richtlijnen van het RIVM (zie <https://lci.rivm.nl/covid-19/PBMbuitenziekenhuis>), is het op dit moment niet noodzakelijk PBM te gebruiken bij behandeling van *niet* van Covid-19 verdachte cliënten, *ook niet als binnen de 1,5 meter* moet worden behandeld. Uiteraard kan deze stellingname van het RIVM veranderen. In dat geval zal dit protocol worden aangepast. Hou de actualiteiten in de gaten.

Bij PBM gaat het om de volgende materialen en eisen: (zie voor de categorie Bijlage 1. Triage-schema).

Toelichting Persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM)

In categorie groen is er geen sprake van gebruik van PBM, in de categorie rood wordt verstaan: consult met PBM: het gebruik van een chirurgisch mondneusmasker (type FFP IIR), een bril of faceshield en wegwerphandschoenen. Bij ontbreken van de benodigde beschermingsmiddelen bij categorie rood kun je niet behandelen.

Persoonlijk beschermingsmiddel	Minimale eis*	Opmerkingen
Handschoenen	Latex, nitril EN 374-1,2 en EN 455-1,2,3,4 zichtbaar op de doos	Voorkomen dat lichaamsvloeistoffen in contact komen met werkkleding en handen. Het dragen van handschoenen is geen vervanging van handhygiëne. Gebruik handschoenen altijd maar één keer.
Veiligheidsbril, faceshield, ruimzichtsbril, disposable bril	Aanwezigheid oogbescherming aan zijkanen	Desinfectie met alcohol 70% bij meermalig gebruik
Chirurgisch mondneusmaskers**	IIR (= niet-vochtdoorlatend) Vermelding IIR staat niet op masker, alleen op de doos	Voorkomen van contact met lichaamsvloeistoffen op het mondneusslijmvlies en oogslimvlies bij handelingen met spatrisico.

* De vereiste NEN-normen staan beschreven in de WIP-richtlijnen persoonlijke beschermingsmiddelen.

** Zowel het chirurgisch mondneusmasker als ademhalingsbeschermingsmasker kan 3 uur achtereen, bij verschillende patiënten, gedragen worden. Tussentijds op- en afzetten mag alleen als de buitenkant van het masker geheel niet wordt aangeraakt door handen of oppervlakken.

1. Bron: Triage-stappenplan-30-april-2020, KNGF

Op wens van de therapeut kan wel met PBM worden gewerkt. De materialen moeten dan wel aan de eisen van RIVM voldoen én de materialen moeten correct worden gebruikt, omdat verkeerd gebruik juist meer besmettingsgevaar met zich meebrengt.

5 Na afloop

5.1 Tussen de afspraken

- Tussen de behandelingen door worden de contactpunten gereinigd. Denk aan deurknoppen, armleuningen en tafelloppervlakte, maar ook je pinautomaat, deurbel of telefoon;
- Er wordt zoveel mogelijk gewerkt met wegwerp schoonmaakmaterialen;
- Handenwassen voor/na elke cliënt, na hoesten, na toiletbezoek. Handenwassen doe je op de volgende manier: <https://www.youtube.com/watch?v=G6uBxC1yZfk>
- Bij gebruik van alcoholhoudende middelen: gebruik minimaal 3 ml, wrijf de handen tenminste 30 sec op bovenstaande manier, laat de handen goed opdrogen en raak daarbij niets aan.
- Smeer de handen regelmatig in met vocht inbrengende crème. In droge handen kunnen microscheurtjes ontstaan waar het virus zich in kan verstoppen.
- Houdt nagels kort zodat het virus zich daar ook niet kan verstoppen.

Indien van toepassing:

- Maak het gebruikte toilet goed schoon na elke cliënt (zie bijlage 4);
- Hoes, face-cover, handdoeken massagebank/behandelstoel verversen;
- Bij gebruik van extra materiaal:
  - Maak je materialen schoon en evt. desinfecteren (zie bijlage 4 Reinigen en desinfecteren).
- Voor het werken met kinderen 4-12 jaar kunnen [de richtlijnen](#) voor het (speciaal) onderwijs gevolgd worden; Leermiddelen, speelgoed, speelmaterialen, devices en werkplek dienen bij gebruik door meerdere kinderen met regelmaat ontsmet te worden.

Bron: <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/twee-protocollen-beschikbaar-voor-het-opstarten-van-de-scholen>

5.2 Eind van de dag

- Einde van de dag alles grondig schoonmaken, met extra aandacht voor contactpunten. Denk aan deurknoppen, armleuningen en tafelloppervlakte, maar ook je pinautomaat, deurbel of telefoon; Zie voor de regels omtrent schoonmaken: bijlage 4, Reinigen en desinfecteren;
- Wegwerpmateriaal weggooien aan het einde van de dag;
- Materialen die gewassen moeten worden elke dag wassen op 60°C;
- Bij thuiskomst bij voorkeur direct douchen en je gedragen kleding uitwassen. Draag bij voorkeur bedrijfskleding die op 60°C gewassen kan worden, zeker als je met cliënten fysiekcontact hebt. Kleding die op lagere temperatuur gewassen wordt, machinaal drogen of strijken.

Bijlage 1, Triage cliënt

(Telefonische) Triagevragenlijst

1. Heeft u nu Corona? Ja / Nee
2. Heeft u nu huisgenoten met Corona? Ja / Nee
3. Heeft u nu één van deze verschijnselen? Ja / Nee
  - a. hoesten, kuchen of niezen;
  - b. koorts (38°C of hoger);
  - c. kortademigheid.
4. Heeft u huisgenoten met één van deze verschijnselen? Ja / Nee
5. Bent u in thuisisolatie? Ja / Nee
6. Woont u in een verpleeghuis of instelling voor mensen met een beperking. Ja / Nee

Indien een 'Ja' dan niet behandelen of indien mogelijk en noodzakelijk een behandeling op afstand (videobellen) geven.

Indien alles 'Nee' dan de volgende vragen stellen om te kijken of behandeld kan worden of een verdere anamnese noodzakelijk is.

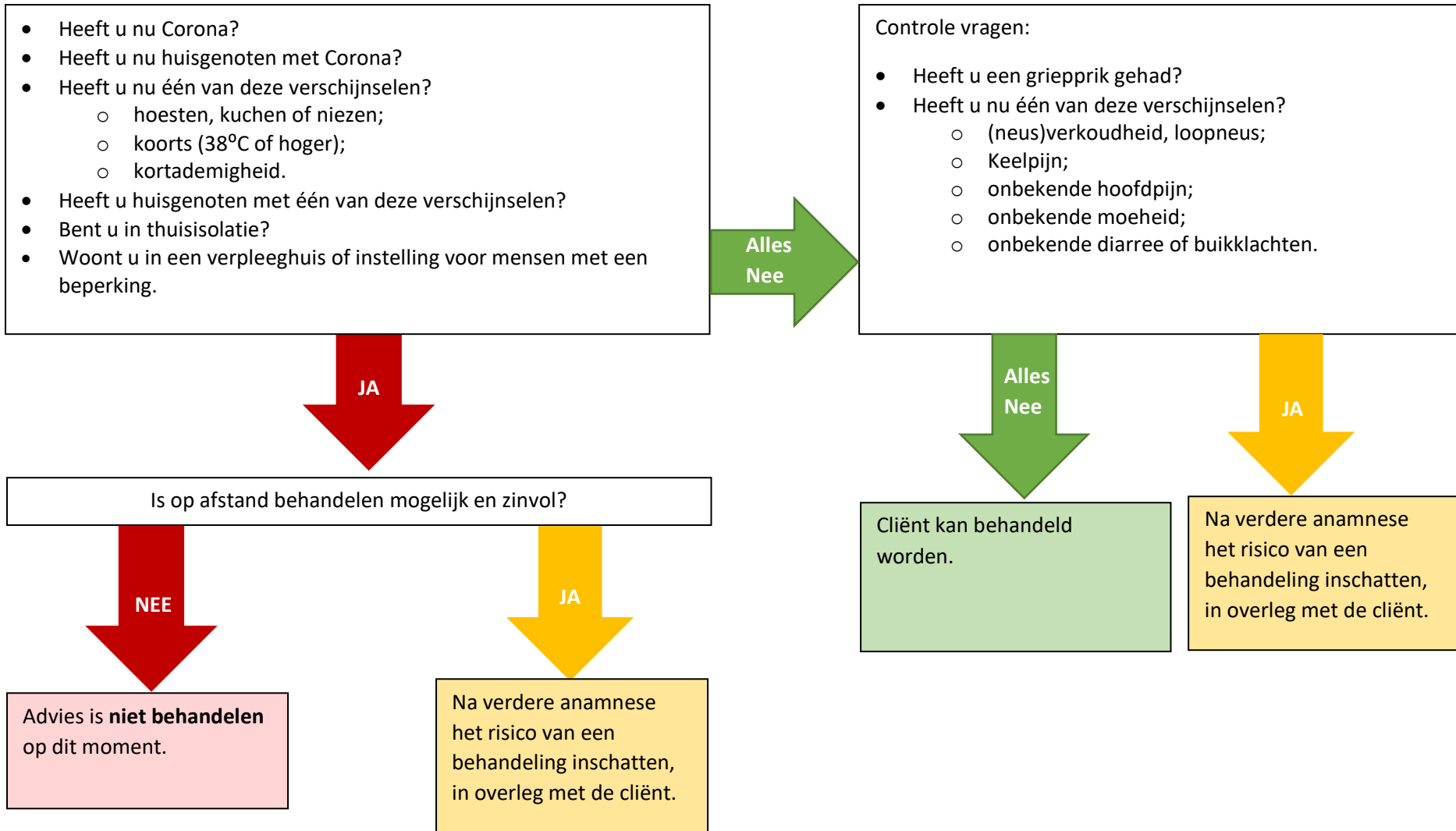
7. Heeft u een grieprik gehad? Ja / Nee
8. Heeft u nu één van deze verschijnselen? Ja / Nee
  - a. (neus)verkoudheid, of loopneus;
  - b. keelpijn;
  - c. onbekende hoofdpijn;
  - d. onbekende moeheid;
  - e. onbekende diarree of buikklachten.

Indien een 'Ja' dan is behandeling eventueel mogelijk na verdere anamnese en risico-inschatting door behandelaar en in samenspraak met cliënt.

Indien alles 'Nee' dan is behandelen toegestaan.

Leidraad infectiepreventie Covid-19

Triageschema

Bijlage 2, Voorbeeld brief aan de cliënt

Hieronder is een voorbeeld brief die de therapeut kan aanpassen aan de omstandigheden in zijn/haar eigen praktijk. Niet elk punt zal voor elke praktijk van toepassing zijn.

Geachte cliënt,

Gelukkig mag ik u weer ontvangen, maar omdat het Coronavirus nog steeds actief is zijn er vanuit de beroepsorganisatie bepaalde spelregels opgesteld voor uw en mijn veiligheid. U wordt geacht deze te lezen en te respecteren.

- Ik plan mijn afspraken zo, dat het aantal cliënten in de wachtruimte tot een minimum wordt beperkt;
- In de wachtruimte staan de stoelen zo opgesteld, dat u altijd op minimaal 1,5 meter afstand bent van medepatiënten, mochten die er toch nog zijn. Er is ruimte genoeg om elkaar te passeren. Kom op tijd, maar niet te vroeg;
- Het toilet is tijdelijk niet te gebruiken;
- Kom zoveel mogelijk alleen, laat uw partner thuis. Een van beide ouders kan uiteraard met hun kind (tot 16 jaar) meekomen;
- Neemt u zo min mogelijk spullen mee en stopt u uw spullen die noodzakelijk zijn, weg in uw tas of jaszak;
- Voor en na de behandeling was ik mijn handen en onderarmen met desinfecterende zeep;
- Na iedere cliënt worden contactpunten zoals de deurklinken, deurbel en armleuningen van de stoelen schoongemaakt. Raakt u zo min mogelijk aan in de praktijk;
- Het gesprek tussen ons vindt plaats op 1,5 meter afstand;
- Voor zover noodzakelijk en mogelijk geef ik instructies en oefeningen op minimaal 1,5 meter afstand en wordt fysiekcontact tot een minimum beperkt;
- Indien u zich angstig voelt om te komen, dan is een telefonisch- of video-consult ook mogelijk. Ik houd dan op afstand 'een vinger aan de pols' en geef u instructies of oefeningen. Deze consulten worden conform de eisen van de zorgverzekeraar (tijdelijk) gedeclareerd en tellen mee in uw totaalaantal vergoedingen;
- Tijdens het maken van de afspraak stel ik een aantal vragen (Triage) waardoor ik weet of behandelen veilig kan en zelfs vlak voor de daadwerkelijke afspraak doe ik dit om te checken of er iets is veranderd;
- Blijf thuis indien u of een van uw gezinsleden symptomen hebben van verkoudheid, koorts of griepachtige verschijnselen. U wordt geacht uw afspraak te annuleren of contact met me op te nemen om dit te bespreken. Tot nader order worden deze annuleringen u, ongeacht of deze tijdig zijn, niet in rekening gebracht.

Met vriendelijke groet

Uw Therapeut

Bijlage 3, Voor in de praktijkruimtes

Regels waar we ons aan houden voor uw en mijn gezondheid

Neemt u even de tijd om deze te lezen!

1. Geef geen handen;
2. Volg de aanbevelingen van het RIVM op;
3. Handen wassen na toiletbezoek (indien toegestaan);
4. Raak zo min mogelijk aan in de praktijkruimte;
5. Uw spullen (telefoon, sleutels etc.) stopt u weg in uw jaszak of tas;
6. Kom niet te vroeg op uw afspraak zodat u niet te lang in de wachtruimte zit;
7. Hou zo veel mogelijk minimaal 1,5 meter afstand tot uw behandelaar en andere mensen;
8. Nies of hoest in een papieren zakdoekje, dat u meteen wegwerpt in de prullenbak. Heeft u geen papieren zakdoekje, dan niezen of hoesten in uw elleboog;
9. Na niezen of hoesten handen wassen met zeep of desinfectiegel;
10. Betaal met pin of eventueel met een Tikkie;
11. Vervolgafspraak ontvangt u direct of digitaal;

Disclaimer

Ondanks alle genomen voorzorgsmaatregelen blijft de kans, hoe gering ook, bestaan dat u besmet raakt in de praktijk of op weg hier naartoe. Met het maken van de afspraak gaat u akkoord met dit risico.

Zie ook de Poster voor in de praktijk op de volgende pagina.

Voorzorgsmaatregelen Coronavirus

Na het vraaggesprek en het maken van de afspraak kom je, als het kan, alleen naar de afspraak. Kom precies op tijd.

Heb jij of heeft een huisgenoot tussentijds klachten gekregen zoals koorts (38° of hoger), verkoudheid, hoesten, dan zeg je de afspraak af. Er worden dan geen kosten berekend.

Je meldt je bij de ingang en wordt opgehaald. Hou 1,5 meter afstand tot de therapeut.

Gebruik van het toilet in de praktijk, liever niet.

Er worden geen handen geschud.

Was beiden de handen. Er zijn papierenhanddoekjes.

Betaling per pin (contactloos) of Tikkie.

Volg de instructies van de therapeut op.

**Alleen samen krijgen we Corona
onder controle**

Bijlage 4, Reinigen en desinfecteren

Check regelmatig voor de laatste updates rondom de hygiënemaatregelen:

<https://lci.rivm.nl/richtlijnen/covid-19>

Huishoudelijk reinigen

Bron: <https://www.zorgvoorbeter.nl/hygiene/hygienisch-werken/schoonmaken>

Over het algemeen is huishoudelijk reinigen voldoende: stof afnemen, stof wissen, stofzuigen en nat reinigen. Houd je daarbij aan de volgende regels:

- Hanteer een goede werkvolgorde: van schoon naar vuil en van hoog naar laag. Eerst stof afnemen, vervolgens de vloer stofwissen of zuigen, dan nat reinigen.
- Gebruik liever geen stofdoek, maar een stofbindende of vochtige (wegwerp)doek. Een stofdoek verspreidt stof en ziektekiemen.
- Gebruik bij gladde vloeren bij voorkeur een stofwisapparaat en een stofbindende wegwerpdoek. Het nadeel van stofzuigen is dat stofdeeltjes in de lucht gaan dwarrelen.
- Gebruik altijd schone schoonmaakmaterialen en gebruik voor elke ruimte een nieuw schoonmaakdoekje.
- Gebruik bij het reinigen van het sanitair twee emmers met verschillende kleuren: een voor het 'schone' deel (wastafel, tegels) en een voor het 'vuile' (binnenkant toilet, lage tegels naast toilet).
- Gebruik wegwerpdoekjes of opnieuw te gebruiken schoonmaakdoekjes die daarna op 60°C gewassen moeten worden. Gebruik liever geen sponzen want die zijn niet goed te drogen en zijn zo een voedingsbodem voor micro-organismen.
- Spoel na gebruik alle emmers, borstels e.d. goed met heet water uit en droog ze goed. Was schoonmaakdoeken, dweilen e.d. op 60°C.
- Was na het schoonmaken je handen en ook tussendoor na bijvoorbeeld het reinigen van het toilet. Draag bij het reinigen van mogelijk besmette materialen plastic handschoenen.

Desinfecteren

Desinfectie van materialen en apparaten is alleen noodzakelijk als er zichtbaar bloed of andere lichaamsvochten op aanwezig zijn. Anders kan met alleen reinigen worden volstaan.

Bij desinfectie ga je als volgt te werk:

- Gebruik chloor 1000 ppm (geen bleekmiddel uit de supermarkt) bij grote oppervlakken of alcohol 70% bij kleine materialen. Kijk goed op de verpakking hoeveel je moet gebruiken en wat de inwerktijd is.
- Maak eerst het oppervlak of het materiaal goed schoon met een schoonmaakmiddel. Als je dat niet doet werkt het desinfectans niet goed. Hoe schoner het oppervlak hoe beter het desinfectans werkt.
- Werk met wegwerpschoonmaakmaterialen en draag handschoenen.

Bijlage 5, Voorbeeld Checklist Schoonmaak

Hier een voorbeeld van een checklist die de therapeut kan gebruiken in zijn/haar praktijk, zodat de cliënten kunnen zien wanneer wat is schoongemaakt. De checklist kan worden uitgebreid aan individuele omstandigheden.

Hotspots	dag	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd
Tafel						
Stoelen						
Deurklinken						
Kranen						
Lichtschakelaars						
Deurbel						
Pinautomaat						
Overig:						

Bijlage 6, Meewerkende branche- en beroepsorganisaties

Brancheorganisaties:

	Federatie Leefstijl, Integrale en Complementaire Zorg voor Kwaliteitsregistratie		Koepel Alternatieve Behandelwijzen
	Nederlands Instituut voor Belangenbehartiging Integrale Gezondheidszorg		Register Beroepsbeoefenaren Complementaire Zorg

Beroepsorganisaties en overige participerende partijen:

	Algemene Beroepsvereniging voor Counseling		Algemene Nederlandse Vereniging voor Ayurvedische Geneeskunde
	Beroepsvereniging voor kinesiologie		Beroepsvereniging van BSM - de Jong® Therapeuten
	Complementair aanvullende therapeuten		Federatie voor Additief Geneeskundig Therapeuten
	Het Nederlands Verbond voor Psychologen, psychosociaal therapeuten en Agogen		Beroepsvereniging voor Analytisch Therapeuten
	Landelijke Vereniging Natuurgeneeskundig Therapeuten		Landelijke Vereniging van Psychosociaal Werkenden
	Maatschappij ter bevordering van orthomoleculaire geneeskunde		Nederlandse Beroepsvereniging Chinese Geneeswijze
	Beroepsvereniging voor Natuurgeneeskundig Werkende Professionals		Nederlandse Vereniging voor Acupunctuur
	Nederlandse Associatie voor Psychotherapie		Nederlandse Beroepsvereniging Meridiaan-Kleurentherapie
	Nederlandse Vereniging voor Hypnotherapeuten		Nederlandse Cranio Sacraal Vereniging

	Nederlandse Federatie Gezondheidszorg		Nederlandse Vlaamse Associatie voor Gestalttherapie en Gestalttheorie
	Nederlandse Vereniging van Klassiek Homeopaten		Nederlandse Vereniging voor Psychomotorische Kindertherapie
	Nederlandse Vereniging van Soma Therapeuten		Nederlandse Vereniging van Speltherapie
	Nederlandse Vereniging van Reïncarnatietherapeuten		Nederlandse Werkgroep van Praktizijns in de natuurlijke geneeskunst
	Neuro Musculair Therapeuten Nederland		Stichting Beroepsorganisatie voor Lichaamsgeoriënteerde (Psycho)therapie
	Register Craniosacraal Therapie Nederland		Vereniging ter bevordering van Alternatieve Geneeswijze
	Shiatsu Vereniging Nederland		Vereniging Integrale Vitaliteitskunde
	Vereniging voor IOKAI Shiatsu		Vereniging van Integraal Therapeuten
	Vereniging van & voor Kindertherapeuten		Vereniging van Nederlandse Reflexzone Therapeuten
	Vereniging Tekentaal		Het verbond van Energetisch Therapeuten
	Nederlandse vereniging voor Traditionele Chinese Geneeskunde		Vereniging TCMned